

Sosiaalihuoltolain 27 d ja e -pykälien mukaan järjestettävä toiminta, Jyväskylän kaupunki:

Hyvin usein Sosiaalihuoltolain 27 d ja 27 e -pykälien mukaan järjestettävä toiminta sekoitetaan toisiinsa tai ei osata havaita niiden eroavaisuuksia ja yhteneväisyyksiä. Tästä syystä halusimme tuoda nämä palvelukuvaukset ja palvelupolut samaan toimeksiantoon. Tarkoituksenamme on siis muodostaa kuva kahdesta hyvin samantyylliselle kohderyhmälle tarjottavasta palvelusta, joita järjestetään kuitenkin ihan erilaisella työllistämismuodolla ja tavoitteella. Lisäksi ainakin Jyväskylässä 27 d-pykälän sisältöistä toimintaa on hyvin vähän, joten myöskään sen vuoksi palvelupolkuja ei ole tarkoituksenmukaista eritellä.

Palvelu perustuu Sosiaalihuoltolakiin (710/1982) sekä Lakiin sosiaalihuoltolain muuttamisesta (68/2002). Sosiaalihuoltolain 27 §:n mukainen toiminta on kuntouttavaa ja henkilön työkykyä kartoittavaa. Palvelu on tarkoitettu niille sosiaali- ja terveystalouden asiakkailla, jotka ovat työelämän ulkopuolella ja ovat olleet usein pitkään pois työelämästä tai muusta aktiivisesta toiminnasta. Palvelua hallinnoi Jyväskylän kaupungin sosiaalipalvelut ja käytännön palvelua toteutetaan palveluntuottajien toimesta.

Sosiaalihuoltolain 27 d § -mukainen työllistymistä tukeva toiminta:

- henkilöille, joilla vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn takia on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista ja
- jotka tarvitsevat työhallinnon palvelujen ja toimenpiteiden lisäksi tukitoimia työllistyäkseen avoimille työmarkkinoille
- voidaan järjestää siten, että asiakas on työsuhteessa palveluntuottajaan ja ansaitsee työtehtävistä palkkaa
- tavoitteena tukea ja lisätä henkilön valmiuksia kohti työelämää.

Sosiaalihuoltolain 27 e § -mukainen työtoiminta:

- henkilöille, joilla ei vammaisuuden takia ole edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolain 27 d §:ssä tarkoitettuun työhön ja
- joiden toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin
- sosiaalipalvelua, josta ei makseta palkkaa (ei työsuhdetta)
- mahdollista maksaa työosuusrahaa
- toimintakykyä ylläpitävää ja edistävää työtoimintaa.

Seuraavassa kuvataan 27 e -pykälän mukaista työtoimintaa, jota Jyväskylässä tällä hetkellä tuottaa kolme (3) palveluntuottajaa.

Sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa myönnetään asiakkaille;

- joilla vamman, sairauden tai muun vastaavan syyn takia on pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomaisista elämän toiminnoista, ja jotka tarvitsevat työhallinnon palveluiden ja toimenpiteiden lisäksi tukitoimia työllistyäkseen avoimille työmarkkinoille tai tarvitsevat työtoimintaa arjen toimintakyvyn ylläpitämiseen ja edistämiseen
- joilla on ensisijaisena toimeentulona työkyvyttömyyseläke, kuntoutusraha, kuntoutustuki, pidempiaikainen sairauspäiväraha.

Palvelu on lakisääteinen, mutta palveluun ei ole lakisääteistä oikeutta. Sitä toteutetaan talousarvion määrärahan puitteissa. Sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa ei myönnetä

silloin kun asiakas kykenee kuntouttavaan työtoimintaan, osallistumaan muuhun työllistämistä edistävään toimenpiteeseen tai hän saa työmarkkinatukea.

Asiakkaita palvelussa on vuosittain 100-150, joista 27 d -pykälän mukaisessa toiminnassa muutamia. Uusia 27 d pykälän -mukaisia palveluita ei tällä hetkellä tarjota, vaan näitä henkilöitä pyritään työllistämään muilla keinoin työsuhteiseen työhön. Asiakkaista suuri osa on mielenterveyskuntoutujia. Asiakkaina on myös liikuntavammaisia, kehitysvammaisia, päihdeongelmaisia sekä työvoiman ulkopuolella, pitkään työelämästä tai muusta aktiivisesta toiminnasta pois olevia henkilöitä. Palveluun ohjaavia tahoja ovat ammatillisen kuntoutuksen palvelut, aikuissosiaalityö, vammaispalvelut, mielenterveyspalvelut, psykiatrian poliklinikka, psykiatrinen sairaala, tuetun asumisen yksiköt ja erityisammattiopistot. Osa asiakkaista löytää palvelun itse. Palvelun keston vaihtelevuus on suuri; muutamasta kuukaudesta jopa vuosiin. Iso osa asiakkaista päättyy tästä palvelusta ammatilliseen kuntoutukseen. Osa lähtee opintoihin tai työllistyy, joku vaihtaa paikkakuntaa tai siirtyy kuntouttavaan työtoimintaan. Myös niitä, jotka eivät ohjaudu mihinkään, on jonkin verran; heille/heillä ei ole muuta suunnitelmaa työllistymisen näkökulmasta.

Asiakkuus lähtee vapaaehtoisuudesta, joten myös palveluista poistuminen on omaehtoista. Suuri osa sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista on määrärahasidonnaisia palveluita, joiden myöntämisessä kunta voi käyttää harkintaa. Palvelun myöntämisen tulee kuitenkin aina perustua yksilöllisen palvelutarpeen arviointiin ja asiakassuunnitelmaan (SHL 1301/2014, §§36 ja 39). Nämä tehdään yhdessä asiakkaan ja hänen tarpeitaan vastaavan palveluverkoston kanssa. Asiakassuunnitelman perusteella määritellään palvelun kesto. Palvelua voidaan jatkaa uudella palvelutarpeen arviointiin perustuvalla päätöksellä ja määrärahojen puitteissa tarpeen mukaan.

Palvelun sisältö riippuu palveluntuottajasta, mutta peruseriaatteena on, että tuotetaan matalan kynnyksen työtoimintaa. Palveluntuottaja toimii Jyväskylän kaupungin määrittelemien yleisten tavoitteiden sekä asiakkaan palvelupäätöksessä määriteltyjen henkilökohtaisten tavoitteiden mukaisesti.

Työtoiminta sisältää mielekästä tekemistä, joka ylläpitää ja edistää asiakkaan toimintakykyä. Tavoitteena voi olla esimerkiksi:

- selkeän päivärytmin saavuttaminen,
- elämänhallinnan paraneminen,
- sosiaalisten verkostojen vahvistaminen,
- omien voimavarojen kartoitus ja tukeminen,
- työtoiminnan liittäminen osaksi muuta mahdollista hoitoa ja kuntoutusta.

Asiakkaan elämänhallintaa vahvistetaan erilaisten palveluntuottajan tuottamien sosiaalisen kuntoutuksen menetelmien avulla sekä motivoimalla ja kannustamalla asiakasta. Työtoiminnan tavoitteena on lisätä asiakkaan elämänhallintaa ja mahdollisuuksia integroitua yhteiskuntaan. Sosiaalihuoltolain mukaista työtoimintaa voidaan järjestää työpajalla, toimintakeskuksissa tai vastaavassa paikassa ryhmämuotoisena toimintana. Toiminta voi olla myös avointen työmarkkinoiden työpaikassa tapahtuvaa avotyötoimintaa, johon asiakas saa riittävän yksilöllisen tuen esimerkiksi työhönvalmentajalta.

Työtoiminnan kesto ja päivittäinen työaika määräytyvät asiakkaan tarpeen, tavoitteiden ja toimintakyvyn mukaisesti. Työtoimintapäiviä voi olla 1-5 päivää viikossa ja työpäivän pituus

on 3-6 tuntia klo 8-16 välisen aikana. Työpäivän pituus voi perustellusta syystä olla myös lyhyempi tai pidempi. Työtoimintajakso myönnetään 1-6 kuukaudeksi kerrallaan, riippuen asiakkaan tilanteesta, etuuspäätöksestä jne. Työtoimintaan osallistuva asiakas ei ole työsuhteessa palveluntuottajaan tai toiminnan järjestäjään, mutta hän saa palveluntuottajan maksamaa työosuusrahaa, joka on maksimissaan 12 euroa/päivä.

Yhteistyö sosiaali- ja terveystyöpalvelujen, Te-palveluiden sekä työllisyyspalveluiden kanssa voisi toimia paremmin ja tätä tulisi kehittää. Asiakkaalle tehtäviin arviointeihin osallistuu yksilöllisesti sovitusti isompi kokoonpano, mikä nähdään hyvänä asiana. Myös palveluntuottajien verkostotaidot ovat hyvät ja ne toimivat. Palveluasumisen kanssa tehtävä yhteistyö on myös toimivaa ja sieltä on usein omatyöntekijä mukana arvioinneissa. Mikäli verkosto on suppea, nähdään se haasteeksi, ja tuolloin myös näkemys asiakkaan kokonaiskuvasta jää suppeaksi. Kela-yhteistyö sujuu hyvin ja viranomaislinja on kovassa käytössä. Työnantajayhteistyötä ei sosiaalipalvelun toimesta tehdä. Toiminnan ollessa palveluntuottajapohjaisista työhönvalmennuksen ja avoimille työmarkkinoille työllistymisen mahdollisuudet ovat kiinni palveluntuottajasta.

Palveluntuottajalle on laadittu tietyt kriteerit, jotka toiminnan tulee täyttää ja palveluntuottajan tulee huolehtia mm. siitä, että riittävä määrä koulutettua, asiantuntevaa ja asiakaspalveluun soveltuvaa henkilökuntaa löytyy. Palveluntuottaja luo asiakkaan kanssa suunnitelman palvelun toteuttamisesta ja asetettuihin tavoitteisiin pääsemisestä. Palautteessa arvioidaan kuluneen jakson toteutumista ja jatkon tarvetta. Palveluntuottajalla on myös sitoumus raportoida palvelun seuranta- ja vaikuttavuustietoja tilaajalle.

Sosiaalihuoltolain mukaisessa työtoiminnassa asiakasvastaavana toimii sosiaaliohjaaja, joka pitää yhteyttä palveluntuottajiin ja on paljon asiakkaan prosessissa mukana. Sosiaaliohjaajalla on kokonaiskuva palvelusta, palvelun pituudesta ja hänellä on hallinnassaan käytettävä budjetti, jolla toimintaa toteutetaan. Suuri asiakasmäärä suhteessa käytettävään budjettiin on haastava. Asiakasvastaavamalli nähdään hyödyllisenä.

Keskeisiä haasteita:

Haasteena Jyväskylässä nähdään, että palveluun ei ole lakisääteistä oikeutta vaan palvelua ohjaa käytettävissä olevat määrärahat. Näin ollen palvelu on ”toissijainen” ja palvelulle olisi enemmän tarvetta kuin mitä määrärahoja on. Joillekin asiakkaille etuuksilla eläminen ei tuo motivaatiota työllistyä. Siirtymä työllisyyspalveluiden asiakkaaksi on haastavaa, ammatillisen kuntoutuksen polut pitkiä ja siirtymät työllistäviin palveluihin voi olla vaikeita ja saattaa aiheuttaa turhia katkoksia palveluiden välillä. Näitä pitäisi pystyä minimoimaan. Asiakkaalla pitäisi olla mahdollisuus päästä eteenpäin ja verkoston vaikuttavuutta pitää lisätä. Asiakasta pitäisi pystyä haastamaan esim. lisäämällä työpäiviä ja asiakkaalla tulisi olla mahdollisuus edetä toiminnassa. Työhönvalmennuksen kehittämällä nähdään olevan vaikutus työllistymismahdollisuuksien paranemiseen ja tämä vaatii suunnitelmallisuutta ja systemaattisuutta. Tällä hetkellä Jyväskylässä on hyvät palveluntuottajat. Palveluntuottajakriteeristöön on kirjattu, että palvelua ja eri toimijoiden välistä yhteistyötä voidaan parantaa yhteiskehittämisen keinoin joko palvelun tuottajan, asiakkaan tai Jyväskylän kaupungin aloitteesta.

Kommenttikierroksella pilottikunnissa olleeseen palvelukuvaukseen tuli muutamia kommentteja, joita nostettu tähän. Pilottikunnasta saadun tiedon mukaan uusi, nouseva Sosiaalihuoltolain 27 d ja e -pykälien käyttäjäryhmä ovat nuoret, joilla on neuropsykologisista häiriöitä, ja jotka eivät saa kehitysvammadiagnoosia eivätkä ole oikeutettuja erityishuoltolain mukaiseen työtoimintaan.

Huomioitavaa on myös, että kaikissa kunnissa palvelu ei ole määrärahasidonnaista vaan sitä tarjotaan kaikille palvelua tarvitseville ja toisaalta palvelu voi toimia ennaltaehkäisevänä palveluna ja vähentää esim. psykiatrisen kuntoutuksen tarvetta, jonka kustannukset ovat moninkertaiset verrattuna nyt tarjottavaan palveluun. Toisaalta pienempien kuntien asiakasmäärät ovat pieniä, joten palvelua pystytään järjestämään paremmin asiakkaan tarpeen mukaan.

Pienemmillä paikkakunnilla palvelua tuotetaan pääasiassa kunnan omana toimintana ja esim. sosiaalista kuntoutusta käytetään, mikäli se on asiakkaalle tarkoituksenmukaista joko pelkästään tai työtoiminnan rinnalla. Asiakkaan tarpeet ja lähtökohdat otetaan huomioon yksilöllisesti ja palvelu räätälöidään tarpeen mukaan. Pilottikunnista saadun tiedon mukaan palkkasuhteisessa työssä (27 d) on vain muutamia henkilöitä. Mikäli työhönvalmennusta pystyttäisiin antamaan vahvemmin, työllistymisen edellytyksiä olisi paremmin.

